

VERSLAG BEWONERSRADENOVERLEG 20 SEPTEMBER 2018

Aanwezig

Voorzitter : H. Migchielsen
Wethouder bewonersraden: R. Geers
Wethouder coördinatie duurzaamheid : M. van der Geld
Ambtelijk secretaris : J. Pawiroredjo – de Jezus
Genodigden (ambtelijk): R. Beckers
BR Engelen en Bokhoven : M. Kroezen
Dorpsraad Nuland : A. van Offenbeek;
Dorpsraad Vinkel : G. v.d. Hombergh
WR Maaspoort: K. Hettinga
WR Molenhoek: A. Prince
WR Overlaet: mevr. E. Timisela – Coenraad, A. Beelen
WR Paleiskwartier: J. Bastiaansen
WR Rosmalen Centrum en Hondsborg : J. van Rossum
WR West : W. Hartman
WR Zuid : mevr. M. Waarts
Toehoorder : S. van Creij

Afwezig (met bericht van kennisgeving):

BR Empel en Meerwijk: V. van Os
Dorpsraad Vinkel: T. v.d. Leest
WR De Groote Wielen: S. van Wunnik
WR Paleiskwartier: R. Gratama
WR Sparrenburg : A. van der Steen
WR Zuid: G. Schouten

1. Opening

De heer Migchielsen start de vergadering met even stil te staan bij het vreselijke spoorwegongeluk dat vanmorgen in Oss heeft plaats gevonden. Het is de eerste keer dat er in dit gremium twee wethouders aan tafel zitten: de heren Geers en Van der Geld. Wethouder Van der Geld zal zich voorstellen. Daarna zal de heer Beckers een presentatie verzorgen rondom het programma duurzaamheid.

2. Programma duurzaamheid

Kennismaking met wethouder Van der Geld

De heer Van der Geld is sinds juni wethouder met in zijn portefeuille o.a. duurzaamheid, leefomgeving en cultuur. Hij is vanavond in het bijzonder aanwezig voor het programma duurzaamheid. De energietransitie gaat heel veel impact hebben op inwoners in 's-Hertogenbosch. Onder de prioriteiten voor deze bestuursperiode valt o.a. energiebesparing, ook in de bebouwde omgeving. Daar wordt deze periode vol op ingezet. Denk bijv. aan het opwekken van energie zowel met zonnepanelen als windmolens. Dat laatste ligt heel gevoelig. Als gemeente zijn wij aan het kijken hoe wij daarmee om moeten gaan. Minstens zo belangrijk is energiebesparing bij bedrijven. Energiebesparing willen wij graag samen met bewoners en bedrijven gaan oppakken. Wethouder Van der Geld ziet dat als een hele mooie uitdaging. Hij verwacht dat dat gepaard zal gaan met weerstand, maar hoopt dat er ook positieve energie zal ontstaan. In ieder geval zal het proces kansen bieden voor de gemeente.

Presentatie door de heer Beckers

De heer Beckers is sinds 1 januari 2018 werkzaam als programmamanager duurzaamheid. Hij is bezig het programma op te bouwen en neemt de deelnemers in een notendop mee in wat wij als stad gaan doen op weg naar een duurzame gemeente¹. Hij is aangesteld om de verduurzaming te versnellen. Er is sprake van urgentie: denk aan klimaatverandering dat leidt tot extremer weer. Klimaatmodellen wijzen uit dat we een behoorlijke temperatuurstijging krijgen. Tegelijkertijd zien we dat er een toenemende schaarste is aan grondstoffen en impact op de ecologie als gevolg van onze menselijke activiteiten. Wereldwijd hebben wij met z'n allen een opgave om daar iets aan te doen. Om de doelen uit het klimaatakkoord van Parijs te halen, wordt inzet van iedereen gevraagd.

---

¹ De presentatie wordt aan dit verslag toegevoegd.

De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch heeft uitgesproken dat we als gemeente 's-Hertogenbosch in 2050 klimaatneutraal moeten zijn. Om dat te bereiken hebben we een energietransitie voor de boeg. De meeste energie wekken wij op met steenkool en aardolie. Dat levert veel CO₂ uitstoot op. Het energieverbruik in 's-Hertogenbosch bestaat globaal uit 25 % door bewoners, 25 % door verkeer en vervoer en 50 % door bedrijven en instellingen. Er ligt een opgave om minder energie te gebruiken bijv. in de woningbouw door middel van isolatie maar ook bij het opwekken van energie (zonnepanelen, aanbrengen van energiebalans in woningen). We zullen grootschalig energie op moeten gaan wekken als wij in 2050 100 % klimaatneutraal willen zijn. Dat kan de gemeente niet allen. Daar hebben we de hele samenleving voor nodig om die beweging te maken. Een andere opgave is het grondstofgebruik. Schaarste ontstaat op allerlei vlakken, bijv. door regenwouden die gekapt worden. Het zou mooi zijn als we van een lineair systeem (grondstofverbruik → productie → gebruik → restafval) naar een circulair systeem kunnen gaan (duurzame productie → duurzaam gebruik → recycling etc.). Zorgen dat we geen nieuwe schade meer aan de aarde toebrengen maar steeds weer kunnen recyclen, bijv. hergebruik van plastic. Wij gaan als gemeente kijken wat wij daar vanuit onze eigen invloedssfeer aan kunnen doen. Een serieus thema waar wij mee aan de slag gaan.

Ons streven is om in 2050 een 100 % duurzame mobiliteit te bereiken. Volgend jaar zal 60 % van ons stadsbusvervoer al 100 % elektrisch zijn. Wij gaan investeren in laadpunten in de stad, dat staat ook in het bestuursakkoord. Ook zijn wij bezig met slimme mobiliteitsconcepten, bijv. MaaS (Mobility-as-a-service), een andere manier van autogebruik inzetten in de stad.

Het zijn veel opgaven met één doel: een duurzame gemeente. We zijn natuurlijk ook bezig met meer groen in de stad, o.a. door ervoor te zorgen dat we met steeds extremere omstandigheden om kunnen gaan. Denk bijv. aan het afkoppelen van straten en gebieden zodat het regenwater niet meer het riool ingaat. Dat zit echter in een ander programma.

Hoe gaan we dit aanpakken? Via "The Natural Step" gaan we stapsgewijs naar het doel toe. Bijv. door een warmtepomp aan te schaffen. Dat is een hele dure investering die later heel veel opbrengt. Niet iedereen heeft de financiële mogelijkheden om dergelijke investeringen te doen. Dat vraagt van overheden, banken om iets te bieden waardoor dat wel mogelijk wordt. Voor zonnepanelen De overheid stimuleert het gebruik van zonne-energie². Dat maakt het voor bewoners interessant om te investeren. Welke rol zien bewonersraden voor zichzelf in het programma duurzaamheid?

Bestuursraad Engelen en Bokhoven

Binnen de Bestuursraad is er een nieuwe portefeuille energie transitie. Gekeken wordt waar besparingen mogelijk zijn, zo is elektrisch rijden geliefd. We proberen VvE's te interesseren om te investeren in duurzame energie (zonnepanelen, isolatie). De gemeente gaat twee nieuwe kastelen bouwen in de Haverleij. De heer Kroezen is verbaasd dat het geen nul-op-de-meter woningen worden, een gemiste kans.

Wijkraad Paleiskwartier

Enexis en Malmberg werken nauw samen met het gebruik van elektrische auto's en proberen bewoners daarbij te betrekken. Het is ontzettend moeilijk om bewoners mee te krijgen om hun eigen auto te laten staan en gebruik te maken van de elektrische auto's. We zijn bezig met experimenten om dat voor elkaar te krijgen. WKO (Warmte Koude Opslag).

Dorpsraad Vinkel

Mensen moeten bewust gemaakt worden dat we de energie anders moeten gaan gebruiken voordat we aan oplossingen kunnen denken. Het leeft bij heel veel mensen niet.

De Dorpsraad heeft samen met Buurkracht³ een informatieavond georganiseerd over verschillende vormen van isoleren.

Het is belangrijk dat de gemeente het aantrekkelijker maakt voor bewoners om te investeren. Er moet iets tegenover worden gesteld.

Wijkraad Molenhoek

---

² <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/investeringsubsidie-duurzame-energie-isde>

³ <https://zonnepanelen.buurkracht.nl/>

Op zaterdag 29 september wordt een open dag bij "Bij Bomans"⁴ georganiseerd waarbij de gemeente informatie geeft over watervriendelijke tuinen. Doel is om bewoners bewust te maken om iets te doen tegen wateroverlast.

Wijkraad Maaspoort

Buurkracht is twee keer in Maaspoort geweest. Er is duidelijk belangstelling voor. De oplossingen die genoemd worden zijn echter niet overtuigend. Het is niet verstandig om alleen te focussen op elektrische oplossingen. Chemisch is het geen probleem om gas te maken vanuit elektriciteit, dan hoeft niemand zijn gas af te sluiten. Je moet 100 % duurzaam produceren. De manier die gekozen wordt, is niet de meest efficiënte. Het zoeken van een oplossing op lokaal niveau is contraproductief. De heer Beckers wordt uitgenodigd om op 15 november een presentatie te houden over het programma duurzaamheid.

Welke ideeën en zorgen hebben jullie?

Er moet gewerkt worden aan bewustwording bij bewoners: een goede isolatie van woningen levert minder gebruik van gas en fossiele brandstoffen op.

De heer Beckers geeft aan dat het gebruik van steenkool de goedkoopste manier is om elektriciteit te maken. Dat is echter de grootste misser die we maken als je het over klimaat hebt. Er zijn nog niet veel technieken om waterstof te produceren. Waterstof zou geproduceerd kunnen worden met behulp van groene elektriciteit. Ook komen er in de toekomst personenauto's op waterstof.

Wat hebben bewoners nodig om te verduurzamen?

Veel mensen hebben een minimuminkomen. Voor hen is het lastig om te verduurzamen in verband met de kosten. Deze mensen moet je steunen om het bereikbaar te maken.

Gevraagd wordt wat de gemeente zelf gaat ondernemen. De gemeente Eindhoven verstrekt bijv. een duurzaamheidslening voor zonnepanelen met een rentepercentage van 1,3 % over 15 jaar. De heer Van der Geld geeft aan dat de gemeente 's-Hertogenbosch bezig is met het opzetten van een duurzaamheidslening. Daar moet nog een communicatiestrategie voor worden opgezet.

Houd de bewonersraden in ieder geval op de hoogte wanneer de duurzaamheidslening beschikbaar komt. Bewonersraden kunnen dat doorgeven aan de bewoners. De heer Beckers roept de bewonersraden op om na te denken over de rol die zij bij het programma duurzaamheid willen spelen. Informeer de bewonersraden over de ontwikkelingen. Bewonersraden kunnen dan de rol van ambassadeur vervullen en eventueel informatiebijeenkomsten organiseren.

3. Burgerparticipatie/overheidsparticipatie

Wethouder Geers vertelt hoe hij #samen met bewonersraden inhoud gaat geven (o.a. planning contactmomenten met bewonersraden)

De heer Geers laat weten dat de gemeente de bewonersraden nodig heeft om de opgaves die er in de komende decennia zijn goed te kunnen volbrengen. We moeten toe naar een manier om van elke bewonersraad een sterker platform te maken dan het nu al is. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat initiatieven uit de wijk via de bewonersraad bij de gemeente terecht komen. Hoe zorgen we dat de communicatiestroom optimaal is? Hoe kunnen we de bewonersraden zoals die er nu zijn verder versterken? We willen dat samen met de bewonersraden oppakken. De heer Geers wil graag een keer bij de bewonersraden langs komen. Hij is al in Nuland geweest en heeft in Engelen en Bokhoven een fietsronde gemaakt. De bewonersraden hebben allemaal een uitnodiging ontvangen. Nog niet alle bewonersraden hebben daarop gereageerd. Gevraagd wordt om snel een afspraak in te plannen. De vorm waarin het bezoek plaatsvindt wordt overgelaten aan de bewonersraden.

Het idee is om na twee sessies van het Bewonersradenoverleg een workshopachtige conferentie te organiseren om te kijken wat we met elkaar bereikt hebben en hoe we verder gaan. Daarvoor zullen we een aantal vragen voorleggen.

Hoe kijk je als bewonersraad naar jezelf? Wat gaat goed? Welke verbeterpunten zijn er? Wat vind je goed van de andere bewonersraden? Bekijk vooral wat er goed gaat. Wat zien jullie als een goede vorm van zo'n bewonersraad? Wat zou de ideale vorm zijn? Wat heb je nodig van de gemeente om daar uiteindelijk te komen? Dat zijn de vragen die de wethouder in hoofdlijnen wil voorleggen, met het verzoek om daar goed naar te kijken. De bedoeling is, om de uitkomsten in het Bewonersradenoverleg van 13 december te bespreken. Hij is benieuwd naar de reacties. Gevraagd wordt de input aan te leveren bij Jane, uiterlijk 28 november 2018.

---

⁴ <https://www.wijkmolenhoek.nl/actueelnieuws/open-dag-bij-bomans-zaterdag-29-september/>

Wat is voor de leden van het Bewonersradenoverleg van belang bij de invulling van burgerparticipatie/overheidsparticipatie?

#samen is van cruciaal belang voor wat bewonersraden vinden van burgerparticipatie. De heer Migchielsen geeft aan dat het belangrijk is om te weten wat bewoners nodig vinden om overheidsparticipatie op het gewenste niveau te brengen.

Wijkraad de Overlaet

Mevrouw Timisela merkt op dat de wijkraad onderwerpen oppakt waar veel reacties op komen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van Facebook, een prima manier om interactief met bewoners te communiceren over onderwerpen. De heer Beelen vult aan dat de wijkraad de afgelopen jaren op zoek is geweest naar een nieuwe vorm om de achterban te bereiken. De wijkraad heeft een luxe probleem omdat er relatief weinig problemen zijn in de wijk. Veel mensen zijn redelijk zelfstandig en weten hun weg te vinden naar overheidsvoorzieningen. De wijkraad ziet zichzelf als medium, als podium voor de burgers naar de overheid. Ook organiseert de wijkraad thema-avonden, bijv. over hondenpoep. Er is een werkgroep opgericht die samen met de gemeente kijkt naar de oplossing van het probleem: bijv. een heg plaatsen rondom speeltuinen, extra vuilnisbakken, meer zakjes en ook hondenuitrenvelden. Overheidsparticipatie kan ook betekenen dat het niet een taak is van de gemeente om het op te ruimen, maar dat hondenbezitters zelf verantwoordelijk zijn.

Wijkraad Paleiskwartier

In het Paleiskwartier is een "open koffie" opgestart waarbij aan een gastvrouw is gevraagd om mensen op de koffie uit te nodigen in een café tussen 11.00 en 12.00 uur. We zijn begonnen met 15 mensen en er komen steeds meer. Mensen die eenzaam zijn en een praatje nodig hebben vormen de doelgroep. Het loopt heel goed, is laagdrempelig en geheel vrijblijvend. Mensen betalen hun eigen koffie. Op deze manier probeert de wijkraad meer bewoners bij elkaar te krijgen. Het is moeilijk om mensen te benaderen omdat ze heel zelfstandig zijn.

De heer Hettinga merkt op dat burgerparticipatie niet te ver doorgevoerd moet worden. Het zijn meestal de meest luidruchtige mensen die komen en de rest overschreeuwen.

De heer Migchielsen haalt het succes van de buurtambassadeurs in de wijk Sparrenburg aan. Wijkraad De Overlaet had bedacht om de mensen zelf op te zoeken. Er was een bus geregeld, van tevoren was aangekondigd dat we met de bus in de straat zouden staan. Begin van de avond zijn we zelfs alle deuren langs gegaan, maar er is helemaal niemand gekomen. Heel teleurstellend. Dat zou onze opstap zijn geweest naar het instellen van buurtambassadeurs. Is het niet geworden. De heer Prince geeft aan dat Bij Bomans wel mensen komen. Daar zou de vraag gesteld kunnen worden wat de mensen bezig houdt. Dan pak je de problemen aan waar mensen écht mee zitten.

4. Vaststelling verslag Bewonersradenoverleg d.d. 28 juni 2018

Naar aanleiding van:

Pagina 1:

De heer Kroezen meldt dat het overleg over "geluidshinder" plaats heeft gevonden. Het gesprek was zeer verhelderend. De toegezegde informatie is echter pas vandaag binnen gekomen. Daardoor heeft hij niet de kans gekregen om anderen daarover te informeren.

Pagina 2:

De heer Kroezen merkt bij punt 4, visie energielandschap, op dat er staat dat niet iedereen het met de zienswijzen eens is. Het is jammer dat de zienswijzen niet in de notulen zijn opgenomen. De heer Migchielsen geeft aan dat er geen woordelijk verslag wordt gemaakt, maar dat in de toekomst in het verslag opgenomen zal worden welke thema's er aan de orde zijn geweest.

Het verslag wordt vastgesteld.

5. Rondvraag

Wijkraad Maaspoort

We willen informatieborden aan de ingangen van de wijk zetten waarop activiteiten aangekondigd kunnen worden. Dat is echter tegen het gemeentebeleid. Echter, als alle bewonersraden daarvoor zijn, is er misschien een opening. In Nuland, Vinkel en Empel staan al borden.

Wijkraad Zuid

De wijkraad is bezig om snelhoudsmatrixborden te laten plaatsen in straten waar heel hard wordt

gereden. Verder wordt opgemerkt dat het uitvoeren van de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming) erg lastig is, met name rondom alle werkprocessen die erachter zitten. We missen een voorbeeldfunctie vanuit de gemeente. Er moet goed over nagedacht worden hoe we daarmee omgaan.

Wijkraad De Overlaet

De wijkraad wil regelmatig aankondigingen van activiteiten in o.a. de Rosbode plaatsen, maar krijgt steeds nul op het rekest. Geadviseerd wordt om contact op te nemen met de hoofdredacteur.

6. Sluiting

De heer Migchielsen sluit de vergadering om 21.05 uur en dankt de aanwezigen voor hun inbreng. Het volgende bewonersradenoverleg is gepland op 13 december 2018.

Jane Pawiroedjo,
25 september 2018